

*Baltarusių emigrantų
veikla Kaune
1919–1926 metais*

1918 m. kovo 25 d.
buvo paskelb-
ta Baltarusijos

Liaudies Respublikos (BLR) nepriklausomybė. Nesugebėjus jos išlaikyti, Baltarusijos teritoriją užėmus sovietinės Rusijos ir Lenkijos kariuomenėms, didžioji baltarusių veikėjų dalis, siekianti nepriklausomybės, pasirinko politinės emigracijos kelią. Vienu svarbiausių ir labiausiai aktyvių centrų, be Prahos, Berlyno ir Rygos, kur savo veiklą sutelkė baltarusių emigracija, buvo laikinoji Lietuvos Respublikos sostinė – Kaunas¹. Kauno svarba kilo ne tik iš prolietuviškų nuotaikų dalies baltarusių politikų tarpe, atskiros Baltarusijos ministerijos buvimo Lietuvos vyriausybėje ar baltarusiškų dalinių Lietuvos kariuomenėje, bet visų pirma iš pastangų išnaudoti baltarusių kortą Lietuvos konflikte su Lenkija. Šiame straipsnyje bus trumpai pristatytos baltarusių institucijų, kurios susikūrė Kaune arba pasirinko Lietuvos sostinę savo veiklos vieta, struktūros ir veikla.

Pirma lietuvių ir baltarusių bendradarbiavimo iniciatyva laikoma 1915–1916 m. veikusi Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Konfederacija, sutelkusi visų tautybių veikėjus buvusioje LDK teritorijoje ir pristačiusi taip vadinamą krašto idėją. 1916 m. Konfederacija užbaigė savo darbą, išryškėjus tautiniams

¹ Šiame straipsnyje didžiausias dėmesys skirtas baltarusių kultūrinei veiklai Kaune. Paskutiniaisiais metais tyrimų sulaukė politinė baltarusių veikla Lietuvoje, taip pat ir lietuvių – baltarusių santykiai po I-ojo pasaulinio karo. Vis tik teigti, kad šios problemos jau yra visiškai išsemtos, negalima. Č. Laurinavičius, Dėl Lietuvos buržuazinės Laikiniosios vyrausybės politikos Lietuvos teritorijos klausimu 1918–1919 m., *Lietuvos TSR Mokslų Akademijos darbai*, A serija, 1986, Nr. 4, p. 57–69; Š. Liekis, Rytų Lietuva ir Baltarusija 1915–1923, *Lietuvos Sienu Raida*, Vilnius, 1997, T. 2, p. 353–384; E. Gimžauskas, *Baltarusių veiksnys formuojantis Lietuvos valstybei 1915–1923 m.*, Vilnius, 2003.

skirtumams tarp veikėjų: lietuviai aiškino savo artimesnius saitus su latviais, lenkai pasisakė už Abiejų Tautų Respublikos atkūrimą su teritorija prieš 1772 m. pirmąjį padalijimą, žydai perėmė antivokišką praeitį, siedami ateitį su Rusija ir jos didele rinka². Vieni baltarusiai, silpniausias tautinio sąmoningumo požūriū elementas, iki galo buvo suinteresuoti jau tuomet utopine LDK atkūrimo idėja.

Baltarusių veiklos Kaune pradžia yra susijusi su Baltarusių reikalų ministerijos (BRM) atsiradimu Lietuvos vyriausybėje. BRM buvo sukurta 1918 m. gruodį, bendradarbiaujant Lietuvos Tarybai ir Vilniaus Baltarusių Radai (VBR)³ bendradarbiavimo išdavoje. 1918 m. lapkričio mėn. atsitraukus iš Baltarusijos teritorijos vokiečių kariuomenei ir negalint dirbti Baltarusijos Liaudies Respublikos vyriausybei, greičiausiai nurodžius tuometiniam premjerui ir VBR pirmininkui Antonui Luckievičiui (Антон Луцкевіч), Vaclovas Lastovskis (Вацлаў Ластоўскі) pradėjo derybas su naujai susikūrusios Lietuvos laikinosios vyriausybės premjeru Augustinu Voldemaru. Derybų rezultatas – lapkričio 27 d. šeši VBR nariai (V. Lastovskis, Ivanas Luckievičius (Іван Луцкевіч), kun. Vladislavas Toločko (Владзіслаў Талочка), Kazimeras Falkievičius (Казімір Фалькевіч), Janas Stankievičius (Янка Станкевіч) ir Dominykas Siemaško (Домінік Семашка)) buvo įtraukti į Tarybos sudėtį, o gruodžio 9 dieną sudaryta Baltarusių Reikalų Ministerija, kurios šefu, kaip ministras be portfelio, tapo Juzefas Voronko (Язэп Варонка)⁴.

Tačiau abi pusės nesudarė jokios formalios sutarties, bendravimas rėmėsi tikrai deklaracijomis – tai tarp ministerijos ir vyriausybės kėlė daugelį konfliktų. Pagrindine nesutarimų priežastimi buvo taip vadinamos baltarusiškos Lietuvos dalies autonomijos klausimas. Pasak baltarusių veikėjų, buvusi vokiečių karinio krašto Lietuva – Pietūs teritorija, kuri apytiksliai sudarė buvusią Gardino guberniją, turėjo įeiti į nepriklausomos Lietuvos sudėtį kaip baltarusių autonominė dalis. Lietuvos vyriausybė nuo pat pradžių pasisakė už visos teritorijos integraciją, tvirtino, kad tokį svarbų klausimą, kaip minėto krašto autonomija, gali spręsti tik įstatymus leidžiantis Seimas. Dėl tos priežasties nebuvo sureguliuotos ir ministerijos kompetencijos. Pavojus, kuris kilo Lietuvos valstybei, atsitraukus Vokietijos kariuomenei, apsprendė, kad buvo svarbesnių reikalų nei konkretūs baltarusių klausimo sprendimai. Be to, pakeitus BRM veiklos arealą,

² Z. Ponarski, Konfederacja Wielkiego Księstwa Litewskiego 1915–1916, *Białoruskie Zeszyty Historyczne*, 1998, Nr. 10, s. 66.

³ Ši institucija buvo sukurta baltarusių organizacijų atstovų konferencijos metu, kuri įvyko Vilniuje 1918 m. sausio 18–25 d.

⁴ *Lietuvos Valstybės Tarybos protokolai 1917–1918*, Vilnius, 1991, s. 402. *Zaznaczono że służbę Woronki na stanowisku ministra należy liczyć od 1 grudnia 1918 r. Laikinosios vyriausybės įsakymas*, Lietuvos aidas, 1918, Nr. 156, p. 1. Smulkiau lietuvių – baltarusių bendradarbiavimo genėžą aprašo E. Gimžauskas (E. Gimžauskas. Kai kurios 1918 m. lapkričio 27 d. Lietuvių ir gudų politinio susitarimo aplinkybės (lietuvių ir gudų santykių raida 1917–1918 m.)), *Lituanistica*, 1999, Nr. 4, p. 3–31).

būtų reikėję normalizuoti santykius su visomis kitomis ministerijomis. Galima būtų tvirtinti, kad pirmame veiklos etape BRM vykdė tiktai reprezentacines funkcijas. Tai liudytų ir tai, kad gruodžio pabaigoje ministerijoje dirbo tik 10 žmonių, kurių dauguma sudarė kanceliarijos ir techninį personalą⁵.

Kartu su vyriausybės atsitraukimu į Kauną, Vilnių taip pat paliko ir BRM, tačiau 1918 m. gruodžio 19 d. sprendimu ji persikėlė į Gardiną, kur, vyriausybės manymu, buvo geresnės sąlygos organizuoti Lietuvos baltarusiškąją dalį⁶. Tačiau toliau buvo neaišku, kokiais konkrečiais pagrindais ta organizacija turi remtis. 1919 m. sausio 10–14 d. J. Voronko lankėsi Kaune. Sausio 12 d. vyriausybės posėdyje jis gynė BRM kaip tarpininkę tarp vyriausybės ir Lietuvos baltarusių pabrėždamas, kad jie neturėtų būti laikomi tautine mažuma, bet lietuviams lygia nacija⁷. Be to, jis pristatė BRM mėnesinių išlaidų prašymą, kuriame, šalia finansinių reikalų, buvo siūlymai keisti ministerijos struktūrą. J. Voronko manymu, BRM turėjo susidėti iš kanceliarijos ir keturių padalinių: pilietinio, švietimo, propagandos ir socialinio⁸. Šis prašymas vyriausybės buvo atmestas, kadangi premjero M. Sleževičiaus manymu projektas kūrė baltarusiškos Lietuvos dalies autonomiją⁹. Remiantis tuo, kad BRM turėjo reprezentuoti Lietuvos vyriausybę Gardino krašte, buvo nutarta šiems tikslams patvirtinti 7 iš 20 punktų numatomų išlaidų (28,4 tūkst. markių mėnesiui iš 197,3 tūkst.). Tarp patvirtintų punktų buvo tik reprezentacinės išlaidos ir lėšos ministerijos veiklos organizavimui. Šis nutarimas paveikė tolesnę BRM raidą, kadangi finansai ministerijos funkcionavimui kitais mėnesiais buvo išskiriami pagal sausio 12 d. nutarimą ir svyravo nuo 20 iki 30 tūkst. markių.

Lenkijos kariuomenei užėmus Gardiną ir Vilnių, 1919 m. pavasarį BRM persikėlė į Kauną, kur dirbo iki savo veiklos pabaigos 1924 m. Jos būstinė buvo įrengta Mickevičiaus g. 13a. J. Voronko ministro pareigas ėjo iki 1920 m. birželio ir toliau stengėsi įtvirtinti BRM ministeriją Lietuvos Respublikos politinėje sistemoje. 1919 m. birželio 27 d. jis siūlė naują „Laikinoji BRM reguliaminą“, kuris, panašiai kaip ir prieš tai buvusios iniciatyvos, buvo atmestas dėl per didelio autonomijos siekio¹⁰. J. Voronko taip pat stengėsi BRM įtraukti į tarptautinę politiką. 1919 m. balandžio 11 d. Vokietijos Generaliniam įgaliotiniui Erichui Zimerleniui (Erich Zimmerle) išsiuntė protesto notą, į Baltarusijos teritoriją įžygiavus Lenkijos kariuomenei¹¹. 1919 m. rugpjūčio 17 d. BRM ministras panašią notą nusiuntė Antantei¹². Tačiau jos liko be atsakymo.

⁵ Be datos. Справіцельная сводка стацей расходнай сметы Міністэрства Беларускіх Спраў на 1919 і 1920 гады, *LCVA*, f. 395, ap. 1, b. 15, l. 36.

⁶ 1918 12 19 Ministrų Tarybos Posėdžių Protokolas, *LCVA*, f. 923, ap. 1, b. 9, l. 34.

⁷ 1919 01 12 Ministrų Tarybos Posėdžių Protokolas, *LCVA*, f. 923, ap. 1, b. 24, l. 239–240.

⁸ Be datos. Šamata Baltgudžių Reikalams Ministeriui, *LCVA*, f. 923, ap. 1, b. 31, l. 24.

⁹ 1919 01 12 Ministrų Tarybos Posėdžių Protokolas, *LCVA*, f. 923, ap. 1, b. 24, l. 239–240.

¹⁰ *Часопіс Міністэрства Беларускіх Спраў*. 1919, № 1, с. 7.

¹¹ И. Воронко, *Белорусский Вопрос к моменту Версальской Мирной конференции*. Ковна, 1919, с. 39.

¹² *Часопіс Міністэрства Беларускіх Спраў*, 1919, № 1, с. 7.

Jokių rezultatų nedavė susitikimai su amerikiečių karo atašė pulkininku Varviku Greenu (Warwick Greene) ir prancūzų karo atašė pulkininku Konstantinu Rebul (Constantin Reboul).

Pavasario pabaigoje tuometinis BLR premjeras A. Luckievičius Nepaprastuoju diplomatinės misijos įgaliotiniu derybose su Lietuva paskyrė Piotrą Krečevskį (Пётр Крэчэўскі). Misijos pagrindine užduotimi buvo BRM likvidacija ir pastovios diplomatinės misijos įsteigimas Kaune. Dėl to, kad dalis BRM drauge buvo BLR Rados nariai, buvo galimybė įkurti diplomatinę atstovybę (nepripažinus Lietuvai BLR – neoficialią), kuri remtųsi BRM kadrais, juo labiau, kad tai buvo grupė žmonių, gerai besiorientuojančių Lietuvos politikos reikaluose. Buvo planuojama į diplomatinės misijos šefo pareigas paskirti Konstantą Jezovitą (Кастусь Езавітаў), kuris tuo metu ėjo BRM kanceliarijos vadovo pareigas. BLR vadovybė žiūrėjo į VBR ir Lietuvos Tarybos bendradarbiavimą kaip nenusisėkusį epizodą baltarusių politikoje, ypač dėl J. Voronko ir D. Siemaškos vadovavimo. J. Voronko buvo kritikuojamas už tai, kad savo veiklą grindė Baltarusijos Socialistų Federalistų partija (BSFP)¹³ ir nenoriai bendradarbiavo su kitomis baltarusių politinėmis srovėmis. Tuo tarpu D. Siemaško faktiškai buvo išstumtas iš baltarusių judėjimo po to, kai „Memorandume dėl baltarusių Lietuvos valstybėje“, kurį perskaitė kaip lietuvių delegacijos narys Paryžiaus taikos konferencijoje, visas teises į Vilniaus ir Gardino gubernijas pripažino Lietuvai, o tai buvo 1918 m. lapkričio mėnesio susitarimų sulaužymas¹⁴. Kai P. Krečevskiui nepavyko iš Lietuvos išgauti BLR pripažinimo, jis J. Voronkai ir Jezovitiui pasiūlė diplomatiškai atstovų pareigas Londone ir Rygoje¹⁵. Jezovitas pasiūlymą priėmė ir rugsėjo pabaigoje išvyko iš Kauno, o J. Voronko liko savo pareigose. Galiausiai 1919 m. lapkričio pabaigoje – gruodžio pradžioje iš Kauno į Minską išvyko P. Krečevskis.

Nuo 1919 m. rugsėjo BRM pradėjo leisti savo „Baltarusijos reikalų ministerijos žurnalą“ (Часопісь Міністэрства Беларускіх Спраў), kuris pagal sumanymą neturėjo būti tik „valstybiniu, biudžetiniu leidiniu“¹⁶. Be žinių, susijusių su Lietuvos vyriausybės veikla, buvo spausdinami straipsniai kultūros, švietimo ir baltarusių literatūros temomis. Leidinys gausiai iliustruotas, vyravo baltarusių ir lietuvių politinių ir kultūros veikėjų portretai su trumpais biografiniais aprašymais. Žurnalas ėjo iki 1920 m. vasario, kai leidyba buvo nutraukta dėl finansinių problemų. Dėl tų pačių priežasčių nepavyko Kaune baltarusių laikraščio „Rada – Baltarusių reikalų ministerijos žinios“ (РАДА – весткі Міністэрства Беларускіх Спраў), kuris turėjo pasirodyti du kartus per savaitę¹⁷.

¹³ Šalia J. Voronko, svarbiausiais jos veikėjais buvo: K. Jezovitas, V. Zacharka, I. Sierada, P. Krečevskis.

¹⁴ 1919 06 ?? Memorandumas dėl baltarusių Lietuvos valstybėje, *LCVA*, f. 582, ap. 2, b. 35, l. 11.

¹⁵ 1919 02 09 P. Krečevskio laiškas A. Luckievičiui, *LCVA*, f. 582, ap. 2, b. 35, l. 37–38.

¹⁶ *Часопісь Міністэрства Беларускіх Спраў*, 1919, № 1, c. 1.

¹⁷ 1919 08 09 Плян выдання газеты “РАДА”, *LCVA*, f. 395, ap. 1, b. 11, l. 226.

¹⁸ Man nepavyko rasti nei draugijos statuto, nei PSD narių laišku. PSD nėra ir Kauno organizacija

Prie BRM įkurta Pranciškaus Skorinos draugija (PSD), tiesiogiai pavaldi J. Voronkai kaip vienam iš fundatorių. PSD būstinė veikė J. Voronkos privačiame bute (Ukmergės pl. 41b). Draugijos veikla nėra detaliau žinoma, apie ją trumpai užsiminė „Baltarusijos reikalų ministerijos žurnalas“ pažymėdamas, kad PSD iniciatyva organizuojamas baltarusių muziejus ir leidyba¹⁸. Buvo planuojama leisti „Baltarusių tautinį žodyną“, kuris turėjo „aprepti visą tautos kultūrinį ir politinį darbą, pradedant nuo seniausių laikų, kurių šlovę skelbia aukščiausių mokslų daktaras Pranciškus Skorina“¹⁹. PSD iniciatyva atsirado keliolika brošiūrų: „Baltarusių klausimas Versalio taikos konferencijos metu“ (Белорусский Вопрос к моменту Версальской Мирной конференции, 1919) ir „Baltarusių judėjimas nuo 1917 iki 1920 m.“ (Беларускі рух ад 1917 да 1920 году, 1920), kurių autoriumi buvo J. Voronka, taip pat M. Zasiackio „Baltarusijos reikalų ministerijos 10 mėnesių veikla 1918 12 01 – 1919 10 01. Trumpas apibūdinimas“ (Міністэрства беларускіх спраў за 10 месяцаў існавання: 1.XII.1918 – 1.X.1919. Кароткі нарыс, 1919).

Svarbiausia pozicija buvo baltarusių – lenkų santykius liečiantis dokumentų rinkinys, K. Jezovito parengtas 1919 m. viduryje: „Baltarusiai ir lenkai: dokumentai ir faktai iš Baltarusijos okupacijos istorijos 1918 ir 1919 metais“ (Белоруссы и поляки: документы и факты из истории оккупации Белоруси поляками в 1918 и 1919 годах). Ši knyga turėjo būti išleista 7 kalbomis (rusiškai, lenkiškai, baltarusiškai, lietuviškai, prancūziškai, vokiškai ir angliškai) po 10 tūkst. egzempliorių, tačiau pavyko išleisti tik 3 tūkst. rusų kalba.

Ministro J. Voronkos padėtis pradėjo blogėti 1919 m. pabaigoje, kai Lietuvos vyriausybė nusprendė sutvarkyti BRM reikalus. Gruodžio 22 d. buvo areštuoti iš Berlyno į Rygą vykstantys BLR kurjeriai²⁰. Jų sulaikymui pagrindą davė BLR diplomatiniai pasai, paskelbti negaliojančiais²¹. Tokiu būdu atsirado pretekstas BRM pastate atlikti reviziją, kilus įtarimams dėl BRM santykių su užsienio valstybėmis, turint galvoje bermontininkus, kaip ir pačią BLR²². 1920 sausio 3 d. J. Voronko išstojo su kreipimusi „Į visus valstybės tarybos narius ir Lietuvos visuomeninius veikėjus“, protestuodamas

sąraše. Vienintelės žinios, atspindinčios draugijos veiklą, yra jos publikacijose ir J. Voronkos laiškuose Vidaus reikalų ministrui, kuriuose liečiamos BRM turtinės ataskaitos, šiam pasitraukus iš ministro pareigų.

¹⁹ 1920 08 10 J. Voronkos laiškas Vidaus reikalų ministrui, *LMAB RS*, F21-843, l. 1.

²⁰ Medžiaga, susijusi su kurjerių sulaikymu, saugoma Užsienio reikalų ministerijos fonde (*LCVA*, f. 383, ap. 7, b. 32), tai yra kurjerių pasai: Якуб Рейлін, Исак Ботшэйн, Паўлюк Габрунович ір Алексей Лепемюх (J. Voronko užsimena apie 2 kurjerių sulaikymą: Markievičiaus ir Čerepukos). Šalia dokumentų, fonde saugomi BLR Baltarusių spaudos biuro misijos Berlyne išduoti biuleteniai. Neaišku, ar nebuvo paimti ir kiti dokumentai. J. Voronko proteste rašė, kad dalis konfiskuotų dokumentų buvo adresuota jam.

²¹ Kurjeriai taip pat turėjo Vokietijos diplomatinius pasus.

²² 1920 01 03 J. Voronkos kreipimasis į visus valstybės tarybos narius ir Lietuvos visuomeninius veikėjus, *LCVA*, f. 923, ap. 1, b. 31, l. 57–64.

prieš kurjerių sulaikymą²³. Pravedus tyrimą, nebuvo rasta jokių pažeidimų BRM darbe, o kurjeriai buvo greitai paleisti iš areštinės. Sausio įvykiai sudavė smūgį abiejų pusių pasitikėjimui. Ministerijos veikla tarsi sustojo, nes nekeitė ministro. Baltarusiai taip pat nesudarė savo sąrašo į Steigiamąjį Seimą. Pasitraukęs iš ministro pareigų, J. Voronko vėl savo veiklą tęsė BLR. 1920 m. liepą jis buvo net nominuotas BLR ambasadoriumi Berlyne nepaisant, kad buvo planuojama pakeisti BLR diplomatinės misijos Vokietijoje statusą. Tačiau Vokietijos valdžia atsisakė pripažinti J. Voronkos įgaliojamuosius raštus, kuris juos grąžino Radai, 1920 lapkričio 20 d. grįžęs į Kauną²⁴.

1919 m. gruodį Lenkijos valdžia leido BLR Radai susirinkti Minske. Susirinkimo metu, gruodžio 13 d., Radoje įvyko skilimas – prolenkiška dalis įsteigė BLR Vyriausiąją Radą (VR). Baltarusijos nepriklausomybės idėją palaikantys veikėjai, daugiausia Baltarusijos socialistų revoliucionierių partija (BSRP) ir BSFP nariai, sudarė Liaudies Radą (LR) BLR. LR vadovu tapo P. Krečevskis, o Liaudies vyriausybės premjeru – Lastovskis. VR premjeru toliau laikytas A. Luckievičius. Nepripažinus LR, per kelis mėnesius Lenkijos valdžia areštavo visą prezidiumą. 1920 m. gegužės mėnesį LR veikėjams pavyko išvykti į Rygą. 1920 m. rugpjūčio 11 d. Latvija pasirašė taikos sutartį su Sovietų Rusija, kurioje pasižadėjo nepripažinti antisovietinių judėjimų savo teritorijoje²⁵. Todėl Lastovskio vyriausybė turėjo išvykti iš Rygos ir jau po Želigovskio akcijos surado prieglobstį Kaune. Be to, 1920 spalio 20 d. Rygoje esantis VR BLR prezidiumo narys Antonis Ovsienikas (Антон Аўсянік) VR vardu pripažino LR vienintele virsteise baltarusių tautos įgaliotine, o LR pradėjo vadintis BLR Rada.

Susitarimas tarp Lietuvos ir BLR buvo pasirašytas 1920 m. lapkričio 11 d. Kaune. Pirmame sutarties paragrafe pabrėžta, kad „Baltarusijos Liaudies Respublikos vyriausybė pasižada visomis išgalėmis siekti, kad baltarusiai – gyventojai tos teritorijos, kurioje turi įvykti plebiscitas tarp Lietuvos ir Lenkijos, balsuotų už Lietuvą“. Šis prierasas vis dėlto nenustatė ateities Lietuvos – Baltarusijos sienos, ji turėjo būti nustatyta vėliau, o iki tol baltarusių tautybės Lietuvos valstybės gyventojai turi tvarkytis tautinės – teritorinės autonomijos pagrindu. Be to, BLR vyriausybė leido panaudoti baltarusių karinius vienetus Lietuvos teritorijoje. Lietuvos vyriausybė pripažino Rados ir BLR Ministrų Kabineto eksteritorinę teisę, leido atidaryti diplomatinę misiją ir išipareigojo suteikti paskolą²⁶.

Lapkričio 13 d. buvo pasirašytas papildomas susitarimas, pagal kurį BLR

²³ Ten pat.

²⁴ У. Сакалоўскі, Надзвычайная дыпламатычна місія БНР ў Нямецчыне, *Спадчына*, 1998, № 1, с. 178.

²⁵ Toje pačioje sutartyje RFTSR pripažino Latgalos priklausomybę Latvijai, BLR taip pat pretendavo į šitą teritoriją.

²⁶ 1920 11 11 Умова паміж Урадам Беларускае Народнае Рэспублікі і Урадам Літоўскае Дэмакратычнае Рэспублікі, *LCVA*, f. 582, ap. 2, b. 49, l. 23-24.

vyriausybės veiklai Vilniaus ir Gardino kraštų teritorijose Lietuvos vyriausybė skyrė 1 mln. markių paskolą. Ta suma per 5 įmokas buvo išmokėta iki 1921 m. liepos mėnesio²⁷. Kita paskola tai pačiai pinigų sumai buvo suteikta 1922 m. vasario 21 d., o jos grąžinimo terminas nustatytas 5 metams nuo įmokų gavimo²⁸. Pagal sutartį 1920 m. gruodžio 1 d. Lietuvoje pradėjo veikti BLR Diplomatinė atstovybė, kurios priešakyje stėjo A. Ovsienikas. Prie šios misijos nuo 1920 m. spalio 20 d. iki 1924 m. veikė Baltarusijos spaudos biuras (BSP), kuris leido savo biuletinį²⁹.

Į Kauną atvykus BLR vyriausybei, taip pat atsirado ir gausi BSRP vadovybė, kuri 1921 m. vasario 6 d. įkūrė BSRP Užsienio grupių komitetą (Kauno, Rygos ir Gardino). Atsakydama į Rygos taiką, BPSR nutarė sušaukti Prahoje Visų baltarusių konferenciją. Jos organizavimui įpareigota nepartinė Baltarusių Tautos Sąjunga ir speciali komisija, į kurios sudėtį įėjo: Klaudijus Duž – Duševskis (К. Дуж-Душэўскі), Tomašas Hrybas (Тамаш Грыб), P. Krečevskis. Komitetas taip pat sušaukė naują proeserinę Lietuvos Baltarusių Valstiečių Sąjungą (Беларуская сялянская грамада ў Літве), kuri nuo 1921 m. birželio iki 1922 m. balandžio nereguliariai leido savo laikraštį „Valstiečių Likimas“ (Селянская Доля) (iš viso išleisti 7 numeriai). Komitetas iširo, 1923 m. spalį išvykus T. Hrybui, Juzefui Mamonkai (Язэп Мамонька) ir Palutai Badunovai (Палута Бадунова) į Prahą, kur įsteigtas BSRP Centrinio komiteto biuras.

1920 m. birželio 15 d. kartu su Kazio Griniaus Ministrų kabineto atėjimu į valdžią paskirtas ir naujas BRM ministras D. Siemaško. Pradžioje jis mėgino atkurti BRM struktūrą, kuri maždaug nuo vasario mėnesio praktiškai neveikė. Pradėtas leisti dviejų puslapių savaitraštis „Vytis“ (Пагоня), 2 tūkst. tiražu ejęs nuo 1920 m. liepos 29 d. iki spalio 21 d. Savaitraštyje buvo pastovi „Karinės – politinės apžvalgos“ (Ваенна-палітычны абгляд) rubrika, kur buvo pranešami įvykiai iš Rytų Europos frontų, taip pat lietuvių-lenkų fronto (atkreipiant dėmesį į baltarusių dalinių veiklą), taip pat informacija iš Vilniaus krašto ir kitų baltarusiškių teritorijų: Minsko ir Gardino. Be to, pateiktos kai kurios Eltos agentūros telegramos, Lietuvos ministrų siluetai ir atskiri Lietuvos įstatymai.

Rugsėjo 29 d. įvyko D. Siemaškos pirmas vizitas į Vilnių, kur jis susipažino su baltarusių organizacijomis ir veikėjais³⁰. Į Kauną kartu su juo grįžo

²⁷ Be datos. Sumos, išmokėtos Gudams sulig sutarties, *LCVA*, f. 923, ap. 1., b. 268, l. 43.

²⁸ 1922 02 21 Sutartis Tarp Lietuvos Respublikos Vyrausybės ir Gudų Liaudies Respublikos Vyrausybės vieno milijono auksinių paskolos GLR Vyrausybės reikalui, *LCVA*, f. 383, ap. 7, b. 510, l. 73.

²⁹ Spaudos biurui prie didesnių BLR diplomatinių atstovybių (Berlyne 1919–1925 m., Rygoje 1919–1921 m., Kopenhagoje 1919–1921 m., Kaune 1920–1924 m., Niujorke 1921 m.), kur buvo renkama informacija ir spausdinami biuletiniai su žiniomis apie baltarusių reikalus (žr. Беларускае Прэс-Бюро. *Энцыклапедыя Гісторыі Беларусі*. т. 1, с. 357). Turtinga Kauno ir Rygos biuletinių kolekcija (iš J. Voronkos archyvo) saugoma „Baltarusių spaudos biuras Kaune“ fonde: *LCVA*, f. 634.

³⁰ Pagal BRM skaičiavimus tuo metu Vilniuje veikė 12 baltarusių organizacijų (žr. *Пагоня*. 1920, № 6, c. 2).

Vilniaus baltarusių organizacijų atstovai: Adamas Stankievičius (Адам Станкевич), Fabianas Jaremičius (Фабіян Ярэмич), Michalas Kochanovičius (Міхась Кагановіч), kurie buvo pristatyti K. Griniui ir kitiems ministrams. Kaip tvirtina D. Siemaško, visos Vilniaus baltarusių organizacijos nutarė įsijungti į bendrą darbą visos baltarusių mažumos kontaktuose su BRM³¹. Kaip vėliau išaiškėjo, trumpas lietuvių ir BRM apsilankymas Vilniuje nuvylė Vilniaus baltarusių veikėjus. Lietuvos valdžia suprato, kad D. Siemaško praktiškai neturi jokios įtakos baltarusių reikalams. Tačiau jis liko lojalus valdžiai, dėl to, reikėtų manyti, jo likimas ministro poste buvo susijęs su pastangomis išlaikyti asmenį, esantį opozicijoje BLR, ir drauge kontroliuoti jos veiklą. Kita vertus, tuo metu Lietuvoje nebuvo kito politiko, kuriam buvo galima patikėti ministro veiklą. D. Siemaško savo veiksmuose buvo visiškai izoliuotas, nes buvo sunku nedidelį, atsitiktinį BRM personalą vadinti bendradarbiais. Pats D. Siemaško teigė, kad, pavyzdžiui, Kanceliarijos vadovas Teodoras Szefff (Хвэдар Шэфф) yra vokiečių agentas³². Jo spėjimai galiausiai pasitvirtino. 1922 m. rudenį sužinota, kad rusų monarchistinė organizacija, turinti būstinę Berlyne, palaiko ryšius su kažkoku valdininku Kaune³³. Slapta agentūra informavo, kad pulkininkas Kučinskis, vadovaujantis monarchistų organizacijos kariškiams, susirašinėja su BRM Kanceliarijos vadovu Szeffu. Už valstybinių reikalų išdavystę grėsi išsiuntimas iš Lietuvos, pats Szefff mėgino dar sušvelninti padėtį, bet galiausiai turėjo palikti Lietuvą³⁴. Jis iš Kanceliarijos vadovo posto buvo atleistas 1922 m. rugsėjo 1 d.³⁵ Nuo spalio 1 d. šias pareigas ėjo Aleksandras Karabačas (Аляксандр Карабач)³⁶.

Nuo 1920 m. lapkričio 11 d. Lietuvos Respublikos teritorijoje veikiant dviems baltarusių centrams, kurie nelabai linko bendradarbiauti, reikėjo atskirti jų kompetencijas. Neformaliai baltarusių reikalai Lietuvoje rėmėsi tokiu padalinimu: iki demarkacinės linijos priklausė išimtinai BRM, iki 1920 m. liepos 12 d. linijos išskirtinė kompetencija priklausė BLR³⁷. Toks padalijimas į antrą planą nustūmė BRM, kadangi svarbiausi politiniai klausimai lietuvių ir baltarusių bendradarbiavime buvo tarptautiniai santykiai, susiję su baltarusių parama Lietuvai Vilniaus klausimu, vėliau Vidurio Lietuvos teritorijoje ir už jos esančiame Gardino krašte diversinės veiklos organizacija. Baltarusių gyvenimas Kaune susitelkė dvejose vietose: BRM toliau užėmė pastatą Mickevičiaus

³¹ *Пагоня*, 1920, № 8, c. 2.

³² 1920 09 22 Michalo Kachanovičiaus laiškas Vaclovui Lastauskui, *LCVA*, f. 582, ap. 2, b. 54, l. 321.

³³ A. Anušauskas. *Lietuvos slaptosios tarnybos (1918–1940)*, Vilnius, 1993, p. 66–67.

³⁴ 1922 08 28 Gudų Reikalų Ministerijos Reikalų Vėdėjo Teodoro Šoepfo skundas ant p. Vidaus Reikalų Ministerio veiksmų, *LCVA*, f. 923, ap. 1, b. 268, l. 5.

³⁵ 1922 09 01 Книга прыказоў, *LCVA*, f. 395, ap. 1, b. 4, l. 210.

³⁶ Ten pat, l. 219.

³⁷ О необходимых конкретных мероприятиях, *LCVA*, f. 582, ap. 1, b. 43, l. 75–81.

g. 13a, tuo tarpu aplinka, susijusi su BLR, koncentravosi aplink BLR Diplomatinių atstovybę, esančią Vytauto pr. 30.

D. Siemaško vykdė ministro funkcijas iki 1922 m. rugpjūčio, vėliau vadovavo ministerijos darbui kaip „laikinais einantis ministro pareigas“. Jis savo karjerą BRM baigė 1923 m. vasarį, kuomet atstatydino su visu Ernesto Galvanausko ministrų kabinetu. Po dimisijos jis nebuvo priimtas nei į vieną tuo metu buvusią baltarusių organizaciją ir visą savo veiklą susiejo su ugniagesyste. 1923 m. D. Siemaško įkūrė ir redagavo mėnesinį žurnalą „Lietuvos gaisrininkas“³⁸. 1926 m. Valstybinė leidykla išleido jo išsamią knygą „Gaisrų gesinimo taktika“. Nuo 1924 m. D. Siemaško dirbo kaip ugniagesių tarnybos referentas Vidaus reikalų ministerijoje. Jis mirė Kaune 1932 m. lapkričio 27 d.

Vieninteliai BRB darbo rezultatai nuo 1921 m. buvo keliolikos nedidelės apimties knygų leidyba. Grožinė literatūra – Pranciškaus Bohuševičiaus „Baltarusų dūdelė“ (Дудка беларуская) ir „Baltarusų smuikas“ (Смык беларускі), Jakubo Kolaso apsakymų rinkinys „Gyvenimo pasakos“ (Казкі жыцця) ir jo poema „Taras iš Polesės“ (Тарас палясоушчык), Hanso Kristiano Anderseno „Pasakos“ (Казкі), anglų legenda „Dainininkas Bliundelis“ (Сьпевак Блондэль)³⁹. V. Lunkiewičiaus mokslo populiarinimo literatūra – „Dangus ir žvaigždės“ (Неба і зоры), „Gyvenimo tarp gyvulių ir augalų teisė“ (Закон жыцця сярод жывёлаў і расьцін). Pasirodė J. Stankievičiaus vadovėlis „Naujas elementorius baltarusų vaikams“ (Новы лемантар для беларускіх дзетак). Daugumą sudarė V. Lastovskio knygos, kuris pardavė BRM teises jas publikuoti ir versti į kitas kalbas⁴⁰.

Aktyviausias iš BLR Rados narių buvo J. Voronko. 1921 m. balandyje jis įkūrė Baltgudžių Raudono Kryžiaus Draugiją (Беларускае Таварыства Чырвонага Крыжа), kuri globojo „visus baltarusių piliečius, kuriems reikalinga pagalba“, rėmėsi bendromis Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus komiteto kaip karitatyvinės organizacijos veiklos taisyklėmis⁴¹. Organizacijos pajamas sudarė narių rinkliavos ir visokios aukos. 1922 m. karnavalo metu Kauno rotušės salėje buvo surengtas karitatyvinis balius⁴². Finansinės problemos ribojo šios draugijos platesnę veiklą.

1921 m. balandį J. Voronko įkūrė organizaciją Baltgudžių susibūrimas Kaune. Pagal statutą, patvirtintą 1921 m. gegužės 7 d., ši organizacija turėjo atlikti klubo vaidmenį, kaip vietos „laisvalaikio praleidimo, meilės baltarusių tau-

³⁸ Po Siemaškos mirties šis laiškas pasirodydavo kaip „Ugniagesys“.

³⁹ Dviejose paskutinėse pozicijose Lastovskio vertimas.

⁴⁰ Viena tokių sutarčių buvo pasirašyta 1922 m. gruodžio 12 d. Už 300 litų Lastovskis BRM pardavė 16 vertimų, tačiau pasirodė tik 10 H. K. Anderseno pasakų ir „Dainininkas Bliundelis“ legenda: *LCVA*, f. 582, ap. 1, b. 43, l. 212.

⁴¹ Be datos. Statut Belaruskağa Tavarystva Čyrvonağa Kryža, *LCVA*, f. 582, ap. 1, b. 61, l. 1.

⁴² 1921 12 28 Baltarusių Raudonojo kryžiaus draugijos prašymas išnuomoti Rotušės salę vakarui. *Kauno Apskritis Archyvas*, F-219, ap. 1, b. 210, l. 51.

tai ir kultūrinės – tautinės veiklos visose gyvenimo srityse: politikoje, moksle, mene ir fizinėje kultūroje – skleidimo⁴³. Susirinkimuose turėjo veikti keliolika tematinių sekcijų. Pats klubas buvo atidarytas birželio pradžioje keturių kambarių bute (Laisvės alėja 66), tačiau jau birželio 12 d. policijos buvo uždarytas dėl azartinių lošimų, o butas ir turtas rekvizuoti⁴⁴. Nors galiausiai J. Voronkai miesto viršininko skirta administracinė bausmė buvo panaikinta, tačiau sprendimas uždaryti klubą pasiliko⁴⁵.

J. Voronko taip pat tęsė leidybinį darbą, buvo redaktorius rusų kalba leisto dienraščio „Laisva Lietuva“ (Вольная Литва), kuris pasirodė 1921 m. birželio 5 – rugsėjo 11, vėliau – 1921 gruodžio 11 d. – 1922 m. liepos 24 d. Šis laikraštis telkė Kauno baltarusius, rusus ir žydus, jo puslapiuose buvo dažnai liečiami tautinių mažumų ir emigrantų integracijos problemos, pateikiama plati informacija apie Baltarusiją, Rusiją ir Latviją. J. Voronko rengė spaudai naujas savo knygas ir brošiūras – „Vakarų Baltarusija“ (Загодняя Беларусь), „Rusų-baltarusų teisinis žodynas“ (Расейска-беларускі юрыдычны слоўнік), „Baltarusijos apsisprendimas“ (Самастанаўлене Беларусі), „Baltarusų spauda (1906–1921)“ (Беларускі друк), tačiau jam nepavyko jų publikuoti⁴⁶. 1923 m. J. Voronko nusprendė išvažiuoti į JAV, apsigyveno Čikagoje, kur veikė rusų ir baltarusių emigrantų tarpe, redagavo periodinį leidinį rusų kalba „Baltarusių tribūna“ (Белорусская трибуна), mirė 1952 metais.

BRM buvo pavaldžios baltarusių organizacijos, įkurtos Kaune, išskyrus anksčiau minėtą baltarusių susirinkimą ir Raudonojo kryžiaus draugiją. Pirmoji iš jų buvo pavaldi BLR Diplomatinei atstovybei Kaune, antroji buvo laisva. „Ministerijos žiniai“ priklausiusių organizacijų pavaldumas buvo formalus, apsiribojantis ministerijos tarpininkavimu įsigyjant leidimą registracijai⁴⁷. Visos šios organizacijos turėjo savo būstinę ministerijos pastate, tačiau daugeliu atvejų nežinomi jų veiklos ypatumai.

Pirma draugija, įkurta 1921 m. kovo 15 d., buvo Baltgudžių Gromada Kaune (Беларуская грамада ў Коўне), kurios užsibrėžtas tikslas – suvienyti visus Kauno ir jo apylinkių baltarusius, padėti įgyvendinti baltarusių kultūrinės ir socialinės – ekonominės idėjas⁴⁸. Šiam tikslui turėjo būti kuriami knygynai, skaityklos, mokyklos, ligoninės, prieglaudos ir kt., taip pat organizuojamos paskaitos, koncertai, vakaronės. Iš tikrųjų draugijos veikla apsiribojo susitikimais, kuriuose buvo aptarti aktualūs politiniai reikalai, susiję su baltarusių padėtimi

⁴³ 1921 04 24 Įstatai Baltgudžių Susiburimo Kauno mieste, *LCVA*, f. 394, ap. 1, b. 52.

⁴⁴ 1921 06 18 Baltgudžių Susiburimo turto Lietuvos Prekybos ir Pramonės Bankui perlaido aktas. *LCVA*, f. 402, ap. 4, b. 105a, l. 4–5.

⁴⁵ 1921 08 17 BLR Diplomatinės Misijos laiškas J. Voronkui, *LCVA*, f. 582, ap. 2, b. 36, l. 31.

⁴⁶ Be datos, Voronkos asmeniniai dokumentai, *LMAB RS*, F21-735, l. 2.

⁴⁷ Visos Kaune veikusios organizacijos ir draugijos buvo registruojamos Spaudos ir Draugijų skyriuje pas Kauno apskrities viršininką.

⁴⁸ Užregistruota 1921 m. balandžio 5 d. pagal Baltgudžių Gromados Kaune statutą: *LCVA*, f. 394, ap. 1, b. 51, l. 15–16.

Lietuvoje. Gromada iš savo narių rinko septynių tarybą, kuri rūpinosi visais jos reikalais⁴⁹.

Kita organizacija – jau minėtoji Lietuvos baltgudžių valstiečių sąjunga (Саюз Крэсьцьян-Беларусоў ў Літве), sukurta socialistų – revoliucionierių partijos. Sąjungos pirmininkas – Povilas Čerkas (Чэркас), įdarbintas BRM kaip teisės konsultantas⁵⁰. Be centro Kaune, buvo užregistruoti teritoriniai padaliniai Vievyje, Tulžėnuose ir Kiemeliškiuose. Galima tvirtinti, kad BSRP buvo pirmoji grupė, kuri pradėjo bendradarbiavimą su BRM, tačiau tai tebuvo pragmatinis išskaičiavimas, kadangi suteikė galimybių spausdinti propagandinę medžiagą ir anksčiau jau minėtą „Valstiečių Likimą“⁵¹.

1923 m. vasario 20 d., prieš D. Siemaškai pasitraukiant iš ministro pareigų, atsirado Gudų moterų draugija Lietuvoje (Беларускі жаночны гурток)⁵². Ši organizacija, burdama baltarusių veikėjų žmonas, siekė „suvienyti baltarusių tautybės moteris tautiniame, kultūriniame, šviečiamajame, karitatyviniame ir ekonominiame darbe“⁵³. Į vadovybės sudėtį įėjo pirmininkė Elžbieta Prokulevičienė (Элжбета Прокульэвіч), pavaduotoja Polina Zacharko (Паліна Захарко), sekretorė Stanislava Lastauskienė (Стася Ластоўска) ir išdininkė Marija Krečevskienė (Марыя Крэчэўска). Draugija savo būstinę turėjo Vytauto pr. 30 pastate. Visos išvardintos organizacijos buvo uždarytos kartu su BRM likvidacija 1924 m. sausio 19 d.⁵⁴

Viena svarbiausių asmenybių Kauno baltarusių bendrijoje buvo Klaudiusas Duž-Dušeuskis (Клаўдыюш Дуж-Душэўскі). Jo dėka, atleidus iš ministro pareigų Siemašką, BRM galėjo tęsti kultūrinę veiklą. Dar šiek tiek anksčiau, 1922 m., jis pamėgino atgaivinti baltarusių periodinę spaudą Lietuvoje, tačiau pasirodė tik keturi mėnesinio leidinio „Gudų vėliava“ (Беларускі Сьцяг) numeriai, kuriuos redagavo būtent K. Duševskis. Be vadovavimo leidybos reikalams BRM, 1923 m. pavasarį suorganizavo šešių savaitių baltarusių ir lietuvių kalbos kursus, kurių metu 36 valandas buvo dėstoma lietuvių kalba, po 18

⁴⁹ Nuo 1922 m. sausio Rados pirmininku buvo J. Voronko, todėl istoriografijoje neretai ši organizacija prilyginama Baltarusių susirinkimui. Taip rašo, pavyzdžiui, S. Šupa.

⁵⁰ 1921 04 08 Кніга прыказоў, *LCVA*, f. 395, ap. 1, b. 2, l. 71.

⁵¹ Per visus 1921 m. pasirodė 14 politinių brošiūrų, paprastai nenurodant leidimo vietas: „Народны прыгавор“, „Расейска-польскі бал і беларускае пагмелле“, „Вышей галаву беларускі селянін“, „да мора да мора“, „Чаму-ж ты маучыш кабета сялянская?“, „Чаму-ж усяхаюць кветачкі польскія на гною беларуска-літоўскім?“, „Зямлі беларускаму сялянству!“, „Селянская доля“ (eilėmis), „Хто вінават?“, „Стыдна маучаць і чакаць“, „Наша крыўда“, „Спэкулянты беларускай душой“, „Чаго чакаць тбеларусам ад Польшчы“, „Да лепшых сыноў польскае нацыі“, Выданьня МБС. *LMAB RS*, F21-2212, l. 15.

⁵² Oficialiai užregistruota 1923 m. kovo 17 d. pagal Gudų moterų draugijos Lietuvoje statutą: *LCVA*, f. 394, ap. 1, b. 156, l. 3–4.

⁵³ *Ibidem*, l. 2.

⁵⁴ 1924, № 1 Бюлетэн Беларускаго Прэс-Бюро, *LCVA*, f. 582, ap. 1, b. 44, l. 79.

valandų baltarusių kalba ir rašyba, Baltarusijos ir Lietuvos istorijos, geografijos bei literatūros istorijos⁵⁵.

Naują BLR vyriausybės krizę sukėlė V. Lastovskio ir Aleksandro Čvikievičiaus (Аляксандр Цьвікевіч) kalbos Genujos konferencijoje 1922 m. gegužės 3 d.⁵⁶ Neabejotinai patį BRM įtraukimą į konferencijos dienotvarkę reikia laikyti dideliu pasiekimu, tačiau Vilniaus krašto galutinis pripažinimas Lietuvai buvo palaikytas valstybės išdavyste. V. Lastovskis pateikė atsistatydinimo prašymą, kurį Rada atmetė, kadangi nebuvo įmanoma išrinkti naujo premjero, Rados nariams išsibarsčius skirtinguose kraštuose. Tik 1923 m. rugpjūčio 23 d. Kaune įvyko politinių ir visuomeninių Lietuvos baltarusių veikėjų suvažiavimas. Suvažiavimo metu buvo protestuojama dėl Lietuvos vyriausybės antibaltarusiškos politikos, neigiamai buvo įvertinta K. Duševskio ir V. Lastovskio veikla. Buvo išrinkta nauja BLR vyriausybė, kurios vadovu tapo A. Čvikievičius⁵⁷. Lapkričio 1 d. BLR Rados prezidiumas ir vyriausybė (be A. Čvikievičiaus) nutarė palikti Kauną ir išvykti į Prahą.

Atstatydintas iš BLR premjero pareigų V. Lastovskis užsiėmė tikrai kultūrine veikla. Nuo 1923 m. birželio iš BRM skirtų lėšų jis redagavo mėnesinį periodinį leidinį „Kryvičius“ (Крывіч), kuris pasirodė iki pat 1927 m. birželio (tačiau 1924–1927 m. išeidavo tik kartą per pusmetį). Būdamas redaktoriumi V. Lastovskis sutelkė dėmesį į kultūrinius reikalus ir atsisakė politikos leidinio puslapiuose. „Kryvičio“ numeriuose pasirodė jo paties apsakymai „Labirintai“ (Лабірынты) ir Pranciškaus Skorinos gyvenimo faktais paremta drama „Vienišas“ (Адзінокі). Uždarytos BRM vietoje V. Lastovskis ir K. Duševskis įkūrė Gudų veikimo centrą Lietuvoje (Беларускі Цэнтр ў Літве), kuris tęsė kultūrinę veiklą ir iš uždarytos ministerijos perėmė leidybą. Centre į baltarusių kalbą buvo verčiama ir leidžiama mokslinė literatūra. 1925 m. pasirodė V. Lastovskio pagal Račinskio nuorašą parengtas „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Žemaitijos metraštis“ (Летописець Великога Княжства Літвы і Жамойцкага). 1926 m. buvo publikuotas jo gyvenimo darbas – išsamai iliustruota „Baltarusių knygos istorija“ (Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі), pristatanti daugiau nei 1000 svarbiausių rankraščių, dokumentų ir senų spaudinių nuo baltarusių kalbos pradžios iki XIX a.

1925 m. spalio 12–16 d. A. Čvikievičiaus iniciatyva, kuris jau perėjo į prosovietinę stovyklą, įvyko antroji „Visų baltarusių konferencija“. Joje buvo nutarta baigti BLR vyriausybės darbą, o Minskas buvo pripažintas vieninteliu tautiniu – valstybiniu Baltarusijos atgimimo centru. Nuo šios akimirkos pra-

⁵⁵ 1923 04 ?? Праграма курсаў беларусознаўства і літоўскае мовы, LCVA, f. 582, ap. 1, b. 48, l. 289.

⁵⁶ 1922 05 03 BLR delegacijos kreipimas į Ženevos konferencijos pirmininką, LCVA, f. 582, ap. 1, b. 41, l. 55–57.

⁵⁷ 1923 08 24 Дэкларацыя Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі, LCVA, f. 582, ap. 1, b. 4, l. 73–76.

sideda laipsniškas baltarusių emigrantų kėlimasis iš Europos kraštų į Minską. Dalis baltarusių veikėjų, nesutikusių su Berlyno konferencijos sprendimu, tęsė BLR vyriausybės darbą Prahoje. 1927 m. kovo mėnesį, pritrūkus Lietuvos paramos pusės baltarusių centro veiklai, į Minską nusprendė išvažiuoti ir V. Lastovskis. Jo artimiausias bendražygis K. Duševskis nutarė pasilikti Kaune, kuriame nugyveno likusių gyvenimo dalį iki 1959 m.

Tomasz Błaszczak

THE ACTIVITY OF BELORUSSIAN
EMIGRANTS IN KAUNAS
IN 1919-1926

Abstract

On 25th of March 1918, independence of Belorussian People's Republic (BPR) was declared in Minsk. However, after the failure to create the Belorussian statehood, and the occupation of the territory by the Soviet and Polish armies, most of the Belorussian independence activists decided to emigrate. Kaunas as a temporary capital of Lithuania was one of the most important centers of Belorussian emigration. By the end of the second and the beginning of the third decades of the 20th century, two main Belorussian forces existed in Kaunas. The first was the Ministry of Belorussian Affairs established in December 1918: it moved to Kaunas from Grodna in spring of 1919 and worked there till 1924. The second was BPR government in exile, which moved to Kaunas from Riga after the agreement with the Lithuanian Republic government on 11th of November 1920. This political structure existed in Kaunas only till 1923. All Belorussian activities in Kaunas were not properly organized, and almost collapsed after V. Lastouski (former BPR Prime Minister) moved to Minsk in 1927. It should be also noted that in 1919-1927, several Belorussian organizations existed in Kaunas. The most significant cultural activity was made in the field of publication: few journals and newspapers, as well as several dozens of books and brochures were published.

Gauta: 2006 09 19
Parengta: 2007 04 04